

Fakir Baykurt'un Anılarında Vedat Günyol

Tahir ŞILKAN

*"(Vedat Günyol) Dünyaya vaktinde gel-
se yeni bir sevgi dininin peygamberi olurdu.
Türkiye onu cumhurbaşkanı seçebilse mut-
luluk yolunda büyük adımlar atardı."*

(Fakir Baykurt - Dost Yüzleri)

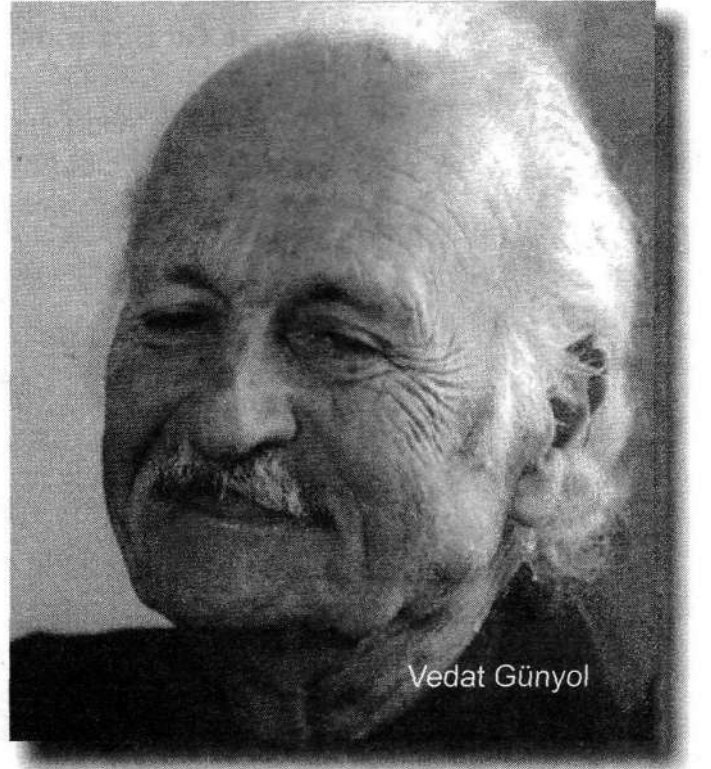
**"Yaşamboyu önümü aydınlatan ışık:
Vedan Günyol"**

Örgütlü öğretmen mücadelesinin önderi ve Köy Enstitülerinden yetişen yazarların en tanınmış olan *Fakir Baykurt*, "Özyaşam" başlıklı anılarında, yaşamının 65 yılını anlatır. 1999 yılında Almanya'da yaşamını yitiren *Fakir Baykurt*, 1994 yılına kadar olan hayatını anlattığı kitapların son cildi olan *Dost Yüzleri*'nde hayatında derin iz bırakmış dostlarına ayrı bir sayfa açar. Bu dostların başında *Vedat Günyol* gelmektedir.

Fakir Baykurt, *Vedat Günyol*'un ilk bas-
kısı 1986 yılında yapılan deneme kitabının
adı olan "*Güler Yüzlü Ciddilik*" alt başlığını
koyduğu anlatıya, "*Benden on yedi yaş bü-
yük. Başça da büyüğüm oldu...*" sözleriyle
başlar. Tanıştığı günden itibaren ona, "*Ve-
dat Ağabey*" dediğini, *Vedat Günyol*'dan çok
öğrendiğini ve çok yararlandığını söyler.

Bu öğrenme ve yararlanma sürecinde,
kendisinin meraklı, öğrenmeye tutkun bir
genç olmasının hiç şüphesiz etkili olduğunu
ancak asıl olanın *Vedat Günyol*'un "karşılık
beklemeyen cömert kişiliği" olduğunu söyler.

Vedat Günyol, hem maddi olanakları-
nı hem de bilgisini, birikimini paylaşmakta
sonsuz cömerttir. *Fakir Baykurt*, Isparta-Gö-

Vedat Günyol

nen Köy Enstitüsünü bitirip Burdur, Kavacık
Köyü öğretmenliğine atanmasından sonra
ilk, okul tatilinde Ankara, Antalya'ya giderek
gezdiğini, bu gezilerin ufku genişlettiğini
söyler.

Vedat Günyol'la tanışma

Fakir Baykurt anılarında *Vedat Günyol*'la
ilk tanışmalarının onun yazıları ve yayınladığı
"*Yücel*" Dergisi aracılığıyla olduğunu,
kendisinin de yurt çapında tanınmak için
dergilere şiirler, yazılar gönderdiğini, *Yücel*
dergisinden *Orhan Burian* imzalı bir yanıt
aldığını söyler. O sırada, *Orhan Burian*'ın
"*Kurtuluştan Sonrakiler*" adlı çok ses ge-

tiren bir antoloji çıkardığını, bu antolojiden beş tane ısmarlayıp dağıttığını yazar. *Orhan Burian, Fakir Baykurt'a* yanıtında, "en az bir yıl sürekliliğini okumasını, Türk şiirinin belli başlı şairlerini özümsemesini, sonra şiirlerini yeniden göndermesini" tavsiye etmektedir.

Fakir Baykurt, Gönen Köy Enstitüsünü bitireceği yıl *Yücel* dergisinin "Niçin öğretmen olmak istiyorsunuz?" başlıklı bir yarışma açtığını, kendisinin de bu yarışmaya katıldığını, sonucu çok geç öğrendiğini, yarışmada "birinci" seçildiğini öğrendiğinde, öğretmenliğe başlamış olduğunu, bu ilişkinin kendisini *Vedat Günyol* ile "buluşturduğunu" söyler. Yarışmanın ödülü, "on liradır". *Vedat Günyol* ödülü para olarak mı, kitap olarak mı alacağını sormaktadır. Kitaba gereksinmesinin büyük olduğunu söyleyen *Fakir Baykurt*, ancak yazı yazarak kazandığı ilk parayı almak istediğini yazar, *Vedat Günyol* on lirayı postalar. Artık ilişki kurulmuştur. Kavacık köyünde, dağın başında okuyor yazıyor, yazdıklarını *Vedat Günyol'a* yollamaya başlamıştır. *Vedat Günyol*, genç öğretmenin mektuplarına düzenli yanıt verir.

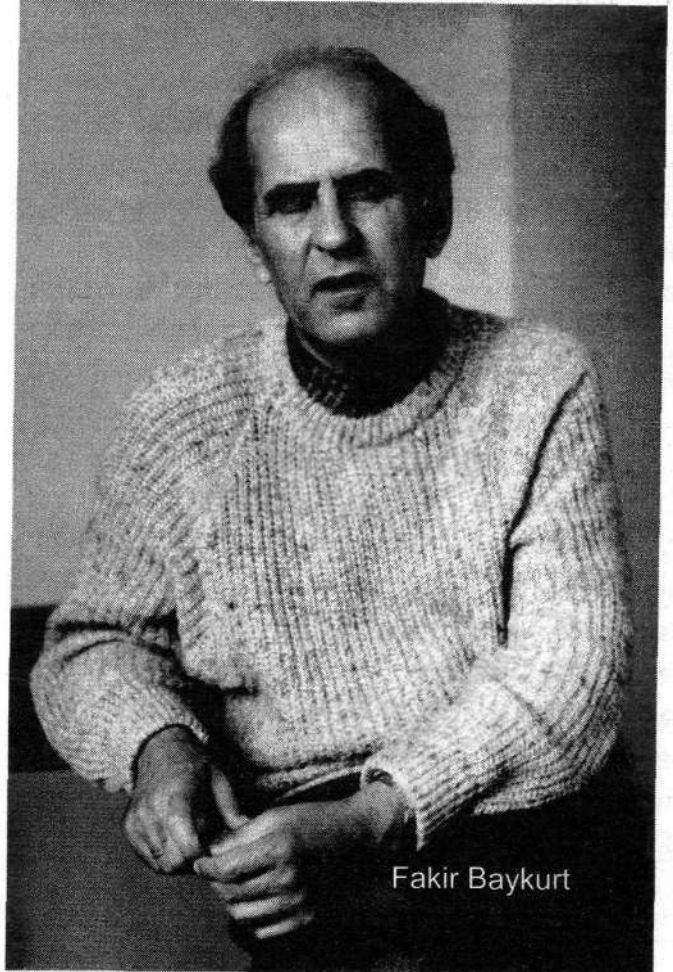
İstanbul'da ilk buluşma

Fakir Baykurt, 1950 Seçimlerinde, sandık başkanlığı yaptığını, seçimlerde CHP'nin düştüğünü ve Demokrat Partinin ezici çoğunlukla iktidar geldiğini yazar. O yaz tatilinde, İstanbul'a gitmeyi kafasına koyduğunu, *Vedat Günyol'un* iki gün kendisine rehberlik ederse bundan çok yararlanacağını düşünür ve bunu *Vedat Günyol'a* mektupla yazar. *Vedat Günyol* yanıtında, "Otele gitme, doğru bize gel. Bir hafta, on gün, ne kadar istersen konuğumuz ol!" demektedir. *Fakir Baykurt*, 1950 yılının temmuz sonlarında İstanbul'a vardığında, dosdoğru *Vedat Günyol'un* evine gittiğini yazar. *Vedat Günyol* henüz eve gelmemiş. Kızkardeşi *Mihrimah* onu alt katteki iki odalı daireye almış. Çok geçmeden evine gelen *Vedat Günyol*, yıllardır tanışıyor gibi dostça kucaqlamış *Fakir Baykurt'u*...

"*Vedat Günyol dal gibi bir adam. Evleri Kadıköy, Bahariye Caddesi'nde. Alt katta iki*

buçuk odalı temiz bir dairesi var. Odanın biri kitap raflarıyla bölümlere ayrılmış. Raflarda Türkçe, Fransızca kitaplar vardı..." der, *Fakir Baykurt*. Bu evde, başka bir konukla birlikte kaldığını söyler. Bu konuk, kendi yaşında bir tıp öğrencisidir. Babası Kızıllıçullu Köy Enstitüsü öğretmeni *Bahri Bey* olan gencin adı, sonraları ünlü bir ruh hekimi ve akademisyen olan Profesör *Atalay Yörükoğlu'dur*. *Vedat Günyol'un* konukseverlik dolu iki küçük odalı evinden kimler gelip geçti... *Fakir Baykurt*, "İkinci katta ana babası, kız kardeşi otururdu. İlk fırsatta ben onlarla tanıştırdı. Sabah kahvaltımız, akşam yemeğimiz aşağıya gelirdi. Kız kardeşi *Mihrimah'ın* getirdiklerini *Vedat Ağabey üçe bölerdi* Konuşarak yerdik..."

Fakir Baykurt, *Vedat Günyol'un* Hasan oğlan Yüksek Köy Enstitüsünde öğretmenlik yaptığını, iyi Fransızca bildiğini, iyi de öğrettiğini duyduğunu, birlikte olduğu zaman içinde, İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdiğini, Paris'te doktora yaptığını, dönüşte İstanbul Hukuk'a asistan olduğunu, sonra

Fakir Baykurt

Tercüme Bürosunda klasiklerin çevirisine katılsın diye Ankara'ya çağrıldığını, burada çalışırken Hasanoğlu'na ders vermeye gidip geldiğini öğrendiğini söyler. Konuğu olduğu sıralarda, ne Yüksek Köy Enstitüsü ne de Tercüme Bürosu kalmıştır. *Vedat Günyol* o günlerde, İslam Ansiklopedisi'nde çalışmaktadır. *Fakir Baykurt*, "*Vedat Günyol anlatırken hiç susmasın isterdim*" der. "*Şiir gibi gönle akan, alçak sesli bir konuşması vardı. Kesmesin, hep anlatsın isterdim. Ama az konuşurdu. Kendisinden hiç söz etmezdi, ederse de kendini alaya alarak konuşurdu...*" diye yazar.

Abidin Dino'yla tanışma anısı

Fakir Baykurt konuşma sırasında *Vedat Günyol*'un *Abidin Dino*'dan söz ettiğini, *Abidin Dino*'nun o günlerde İstanbul'da olduğunu duyunca da, çok heyecanlandığını, "*Eğer istiyorsam Dinolarla bir görüşme sağlayacağımı*" duyunca çok sevindiğini, *Vedat Günyol*'un sıcağı sıcağına *Abidin Dino* ile ilgili bir anısını anlattığını yazar.

İkinci Dünya Savaşı yılları... *Vedat Günyol* Paris'te hukuk doktorası için bulunuyormuş. Savaş başlayınca, yabancı öğrenciler yurda dönüyormuş. *Vedat Ağabey* de karayoluyla Romanya'nın Köstence kentine kadar geldikten sonra, limandan İstanbul'a gidecek bir vapura binmiş. Fazla parası yok, güverte bileti almış. Karadeniz'de geceler ayaz. Açıkta boş yer buldukça bir banka uzanıp biraz yatıyor. Çok da zayıf, *Vedat Ağabey*, zatürre olabilir. Denizde yavaş yavaş yüzen geminin güvertesinde sabaha karşı uyanıp bakmış; hayret, hiç üşümüyor. Üstüne bir palto örtülmüş. Anababa evindeki bir ılımanlığın içinde. Sıçramış *Vedat Ağabey*, iki yanına bakınacak olmuş. Bir el, bastırmış üstüne. "*Uyu, uyu!*" "*Uyu sen, iyice uykunu al! Vakit var, sonra konuşuruz.*" Öyle tanışmışlar *Abidin Dino* ile. O da gemide güverte yolcusuymuş, üstüne paltosunu örten de *Abidin Dino*'ymuş.

Fakir Baykurt, o dar zamanlarda çok iyi günlerinin geçtiğini, sabah Kadıköy iskelesinden vapura binip Karaköy iskelesine giderken

günlük gazete okuma mutluluğunu yaşadığını, *Vedat Günyol*'un o sırada üç dört sayfa yazı çevirdiğini, vapurdan inince çeviriyi götürüp *Milliyet* gazetesine bıraktıklarını, bu metinlere *Vedat Günyol*'un adının yazılmadığını, kendisinin yazınsal metinler olmasa bile bu yazıları önemsemesi gerektiğini söylediğinde, *Vedat Günyol*'un yanıtının, "*Sen kendi yazılarını önemse!*" olduğunu söyler.

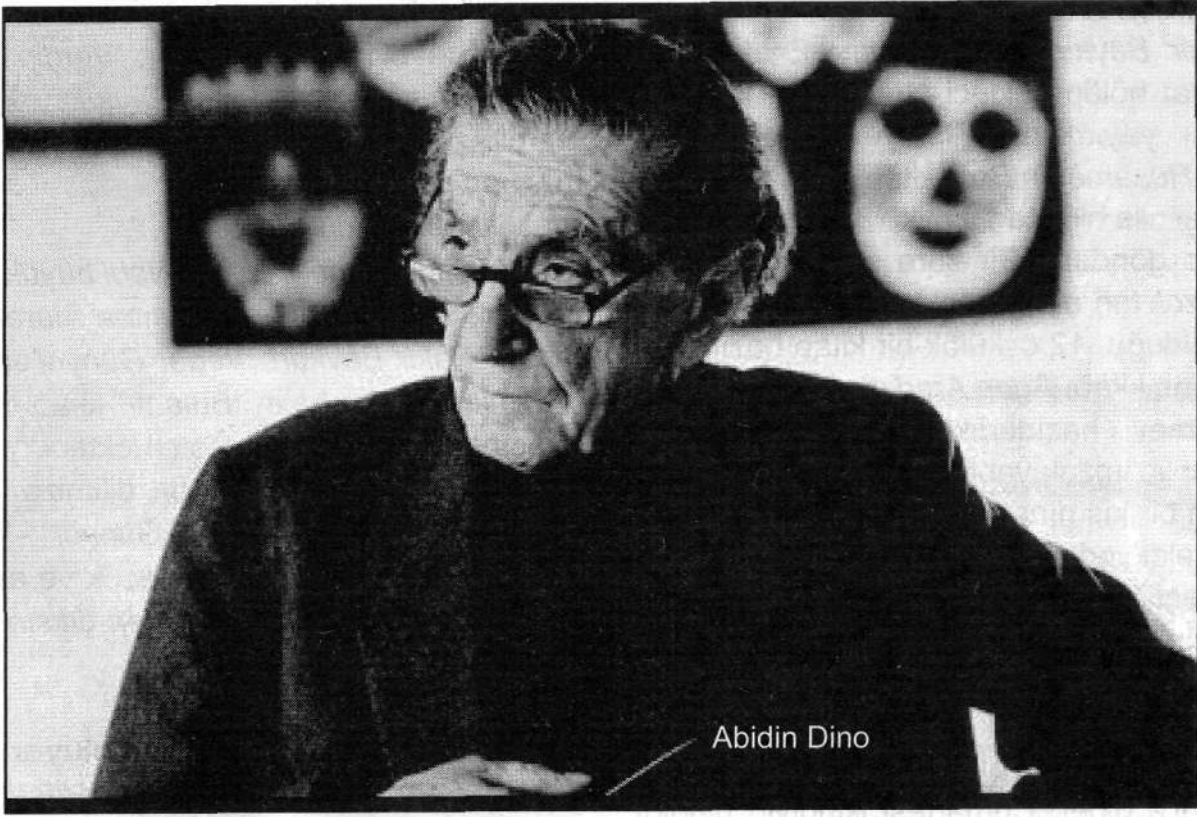
Fakir Baykurt, *Vedat Ağabey*'in planlaması ile pek çok yazar ve sanatçı ile tanıştığını, evlerinde, işyerlerinde ziyaret ettiklerini, çok yararlandığı sohbetlere tanıklık ettiğini yazar. İstanbul gezisinde *Vedat Günyol* aracılığıyla tanıştığı bütün insanların okuyan, yazan, yurt sorunlarını düşünen insanlar, aydınlar olduğunu söyleyen *Fakir Baykurt*, konuştuğu bütün yazarların kendisini roman yazması için teşvik ettiğini ifade eder.

Vedat Günyol, yalnız buluşmaları ayarlamıyor, tarzıyla, konuşmasıyla, yapıp ettikleri ile de; bilgisini, görgüsünü geliştiriyor. Tiyatroya gidiyor, Dergide *Sabahattin Eyüboğlu* ve *Bedri Rahmi Eyüboğlu*, *Abidin-Güzin Dino*, *Muhtar Enata*, *Peride Celal*, *Sabahattin Hüsnü*, *Gülten Özok* (sonradan *Kazgan*) tanıştığı sohbet ettiği, sohbetlerine tanıklık ettiği, dost olduğu insanlar. *Fakir Baykurt*, *Özyaşam*'ının üçüncü cildi olan "*Kavacık Köyünün Öğretmeni*"nde İstanbul gezisini anlatırken *Vedat Günyol* ile ilgili şu notu düşer:

"... *Bir delikanlının yetişmesinde ana babadan, okullardan çok Vedat Günyol gibi 'ağabey'lerin rolünü ciddi olarak düşünmeye başladım. Az çok benim öğretmenlerim oldu, ama Vedat Ağabey başka... Vakit olmalı da onunla dört beş yıl yaşamalıyım...*"

Fakir Baykurt İstanbul gezisinde bir gün *Varlık* dergisine *Yaşar Nabi Nayır*'a da gitmek istediğini ancak *Vedat Günyol*'un kendisiyle birlikte gelmek istemediğini, gelmediğini söyledikten sonra, ziyareti, konuştuklarını anlattıktan sonra, *Yaşar Nabi Nayır* ile *Vedat Günyol*'u karşılaştırır.

"... *Yaşar Nabi ciddi duruşlu bir adam. Vedat ağabey gibi şaka yapmıyor, iğnelemiyor. Vedat ağabey de ciddi, ama onunki bir başka; güler yüzlü ciddilik!*"

Abidin Dino

Gazi Eğitim Enstitüsü'nde ziyaret

Fakir Baykurt, Vedat Günyol ile sonraki buluşmasının, "Yoksullar Üniversitesi" olarak nitelenen Ankara, Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki öğrenim günlerinde olduğunu yazar. Büyük Tiyatroda Hamlet oyununu seyrettikleri bir gün, Muhtar Enata, Orhan Burian ve Vedat Günyol'un da orada olduğunu, kendisinin Mahmut Makal ile birlikte tiyatro çıkışında Vedat Günyol'u beklediklerini söyler. Vedat Günyol ikisini de kucakladıktan sonra, "Arkadaşları bekletmeyeyim, yarın Gazi'de görüşürüz, yarın olmazsa öbür gün..." diyecek, arkadaşlarının yanına koşacaktır.

Büyüteç

Vedat Günyol ertesi gün Gazi Eğitim Enstitüsü'ne giderek Fakir Baykurt ve Mahmut Makal'ı sınıflarında ziyaret edecektir. Diğer arkadaşları ile birlikte sohbet edilecek sonra okul yemekhanesinde birlikte yemek yenecektir. Yemek sırasında yıllar önce İstanbul'daki evde yaşanan bir "Pilav" konusunu anımsatacak biçimde Vedat ağabeyine fazla pilav koyduğunu söyleyen Fakir Baykurt, "bak yanında hoşaf da var" diyecektir. Vedat Günyol, Fakir Baykurt'un İstanbul'daki evde

önüne konulan pilavın az olduğunu ima eder biçimde pilava "büyüteçle" bakması olayını anımsatan bir cümleyle yanıt verir. "Ben az yesem de olur! Sen büyüteçle büyütürsün paycığını!" Fakir Baykurt bu söze yanıtı anlamlı ve kendilerine sunulan olanakların önemini vurgulayan bir yanıtıdır.

"Biz Vedat ağabey, Hasanoğlan'a yetişemedik. Gazi Eğitim'e gelebildik. Şimdi şu az pilavı yiyebiliyor, şu iki kaşık hoşafı içebiliyoruz. Sen yanımıza geldin diye mutluyuz. Bunların yokluğunu bilmeyenler varlığının değerini kolay kolay bilemezler!"

Fakir Baykurt o gün geç saatlere kadar Vedat Ağabey'i alıkoyarak sohbet ettiklerini söyler. Fakir Baykurt, Dost Yüzleri'nde, önüne koyulan pilava büyüteçle bakması olayını yeniden anımsatarak, amacının pilavın az olduğunu ima etmek değil, piriç tanelerinin büyüteçle ne kadar büyük görülebileceğini görmek olduğunu söyler. Vedat Günyol, Fakir Baykurt İstanbul'dan ayrılırken büyüteci çantasına yerleştirecek, Fakir Baykurt direnerek almak istemeyecek ama Vedat Günyol ısrar ederek, büyüteci Fakir Baykurt'a verecektir.

Yeniden İstanbul'da

Fakir Baykurt Gazi Eğitim Enstitüsünde edebiyat bölümü ikinci sınıftayken ilk öykü kitabını yayımlamak isteyen *Yeditepe*'nin sahibi *Hüsamettin Bozok*'tan bir mektup alır. Arkadaşı ile birlikte 16 öykülük bir dosya hazırlayıp gönderir. Bir süre sonra *Hüsamettin Bozok*'tan aldığı mektupta; 16 öykünün fazla olduğu, 12 öykülük bir kitap hazırlayacaklarını, kitabı *Agop Arad*'ın resimleyeceği, sözleşmeyi hazırladıklarını, isterse İstanbul'a gelip imzalayabileceğini, sözleşme parasının bir kısmını da, öğrenci olması sebebiyle geldiğinde ödeneceğini ancak kitap adı için seçtiği "Pıtrak" isminin uygun olmadığı yazılıdır. *Fakir Baykurt*, İstanbul'da olduğunu bildiği ancak haber alamadığı kardeşi *Veli*'yi de görebilmek, kitapla ilgili görüşmeler yapabilmek için okuldan bir hafta izin alıp İstanbul'a gider. Cumartesi ikindiye bindiği tren pazartesi Haydarpaşa'dadır. Kendisini İstanbul'da *Vedat Günyol* karşılar. *Fakir Baykurt* şaşırır. *Vedat Günyol* elindeki valizi, "Alayım efendim" diye çekince aralarında şu diyalog yaşanır:

"Hayrola, neyi alıyorsunuz?"

"Sen bizim köylü kardeşimsin, karşılamaya çıktım!"

"Nasıl karşılamaya?"

"Büyük zevat karşılanır."

"Karşık konuşuyorsun *Vedat* ağabey, bir kardeş diyorsun, bir zevat! Kardeşliği kabul ederim, zevatlığı asla! O sözü geri al!"

"Valizi verirsen alırım."

Fakir Baykurt valizi verecektir. *Meğer Mahmut Makal* telgraf çekmiş, "*Fakir Baykurt* şu trenle gelecek diye..." *Vedat Günyol* telgrafı alınca, Haydarpaşa'ya koşmuş, karşılamak için.

Fakir Baykurt, dosdoğru eve gittiklerini, aynı bodrum dairesi olduğunu görünce, "Neden hiç yükselme yok? Herkesinki yükseliyor, seninki neden sayıyor yerinde?" *Vedat Günyol* bu soruyu şöyle yanıtlamış: "Bizimki öyle..." *Vedat Günyol*, *Fakir Baykurt*'un kardeşi ile ilgilenmiş, *Veli*, *Mevlanakapı*'da bir yetiştirme yurdunda kalıyormuş. Ertesi gün yanına birlikte giderler.

Vedat Günyol kitap konusunu ucundan kıyısından bilmektedir. Sorar: "*Verdin mi öyküleri Yeditepe'ye?*" *Fakir Baykurt*'un yanıtı az biraz sitemlidir: "*Baktım baktım başka ilgilenen yok; verdim*"

"Olurdu belki ilgilenecek..."

"Kim ilgilenecek? Yaşar *Nabî* büyük yıldız arıyor. Sen de bunaltı yazınına merak sardın..." *Fakir Baykurt*, *Vedat Günyol*'un *Çan Yayınları*'nın *Sartre*'in "*Bulantı*" kitabını basmasına dokundurmak istemektedir. (*Sartre*'in kitabını Fransızca'dan dilimize *Vedat Günyol* çevirmiştir) *Vedat Günyol*: "Onlar da yazındır, taş atma..." diyecek ve ekleyecektir: "*Çıksın da Yeditepe'den çıksın; o da iyi yayınevi...*"

Öykü kitabının adı "Çilli" oluyor!

Yeditepe Yayınları sahibi *Hüsamettin Bozok*, *Fakir Baykurt*'un kitap adının "Pıtrak" olmasını ısrarına karşılık, *Başbakan Menderes* ve hükümetin *Pıtrak* ismini hoş karşılamayacaklarını, kitabı toplattıracağını, yayınevini ve dergiyi kapatabileceğini söyleyip, kitap isminin "Çilli" olması için ısrar edecektir. *Vedat Günyol* ile *Çan Yayınları* bürosunda buluşan *Fakir Baykurt*, konudan söz edince *Vedat Günyol*'un "*Bence Çilli güzel ad! dediğini, Pıtrak da güzel ama herkes bilmez anlamını, bilenlerin çoğu da acaba tarım kitabı mı diye düşünür*" dediğini söyler. *Fakir Baykurt*'un düşüncesini sorduğu *Yaşar Kemal*'in de "*Çilli güzel isim, üzme Hüsam abiyi*" demesi üzerine, sözleşmeyi imzalayacak, *Fakir Baykurt*'un ilk öykü kitabı, o yılın sonbaharında "Çilli" adıyla yayınlanacaktır.

Fakir Baykurt, İstanbul'da önceden tanıştığı yazarlarla buluşup *Kadıköy*'e döndüğünde, *Vedat Günyol*'un evine adeta koşarak gittiğini yazar. "*Koşmuyor uçuyorum. Zili çalıyorum, derin bir soluk alıyorum zil açılışıya. Aşağıdaki küçük, ama gönlümdeki oylumu büyük evin kapısı açılıyor. Vedat Günyol yatacağım yatağı eliyle yapmış, Havlularımı koymuş, İçerim diye suyu koymuş, kitap okuyor, çok uykum olduğu için sorduğu sorulara kısa ya-*

nıflar veriyorum, yarın uzunca anlatırım diye düşünüyorum. Vedat ağabey üst kata çıkıyor yatmaya. Sabah kahvaltıdan sonra vapurla Karaköy'e geçiyoruz. Orada Köprüde ayrılacağız. İşler çok, işlerim çok gene. Onun da işleri var birçok, birçok, birçok!"

Fakir Baykurt, Vedat Ağabey'le görüşemediğimiz zaman mektuplaştıklarını ifade eder. Amerika'dan bile incecik yazılı, sık satırlı mektuplarla sağlığından, işlerinden bilgi verir. Ben onun on yedi yaş küçük kardeşiydim. Benden dokuz yaş küçük kardeşim Velî'ye de yıllar yılı ilgi gösterdi. Yazdıklarına ilgi gösterdi, eleştirdi yazdıklarımı, özellikle anlattığım insanların iç dünyalarına az önem verdiğimi söylerdi yazdığı mektuplarında.

"Gerçekte zor beğenen bir insandı. Yakın arkadaşı değil, canı ol, beğenmezse vermez oyunu. TRT'nin 1970'te açtığı yarışmaya hem öykü hem de roman dalında katılarak TRT'ye destek olmak istemiştim. Vedat Günyol Seçici Kurul üyesiydi; Onun nesnellğine güvenerek girmiştim. Kuşkusuz

tek bir oyu vardı. Kimbilir, hangi yapıta hangi gerekçeyle verecekti. 1974'de Sait Faik Hikaye Yarışması'nı kazanınca, seçici kurul tutanağında gördüm, yazılı oyunu Tomris Uyar'a vermiş bana vermemişti. TRT ödülleri sonuçlanırken de enikonu meraktaydım, içim içimi yiye yiye sonucu bekledim. Tırpan romanım, kurulun oybirliği ile ödülü kazanmıştı. Vedat Günyol Yeni Gazete'ye yazdığı bir yazıyla oyunun gerekçesini açıkladı, Tırpan için onurlandırıcı sözler yazdı."

"...Sonradan yıllar geçti, kendisinin vefalı, hem de ona layık bir kardeş olamayışım, onun da biraz yaşlanması yüzünden, hakkımdaki duyguları, daha doğrusu yargıları değişti. 1979 yılında Eleştiri dergisinde yayınlanan bir söyleşisinde, "Yargılarımda yanılmam diye büyük laf etmek istemem, örneğin Yaşar Kemal'in Akçasazın Ağaları ile Fakir Baykurt'un Tırpan romanı konusunda eski coşkumu bugün bulamıyorum ne yazık. O yapıtlar üstüne verdiğim yargılarımı bugün yargılamak isterim, kendime olan güvenimi yitirmemek için." Vedat Ağabey, 1983 Nesin Yıllığı'nda çıkan yazısını ortak anılarımızı anlattıktan sonra, bir yerde kesip, "ötesine boşver" diye bitirdi.

Bence bunların hiç zararı yoktur. Bu sözünü de ilk ağabey sözleri gibi öpüp başıma koydum. Abidin Dino'nun Karadeniz'de gemi güvertesinde üstüne örttüğü paltoyu, sanki o da benim üstüme örttü. O sıcak paltoyu otuz yıldan fazla, sürekli üstümde buldum; bugün de öyle. Ondan öğrendiğimle ben de kendi paltomu üşüyen delikanlıların üstüne örtmeye çalıştım."

Fakir Baykurt, 1984 yılında yazdığı Vedat Günyol'u anlatan yazısını şu sözlerle bitirir: "Acaba onun için bütün duygumu, sevgimi özetleyen bir cümle yazmak istesem ne derim, ne derim? Sanırım uygunu şudur: Yaşamboyu önümü aydınlatan ışık."